

A WACÓI OSTROM KRÍZISTÁRGYALÁSÁNAK KVALITATÍV TARTALOMELEMZÉSE

Orbán Flóra Lídia

SZTE BTK Pszichológiai Intézet, orbanfloralidia@gmail.com

A jelen dolgozat a wacói ostrom krízistárgyalásának meghatározott dialógusszakaszait vizsgálja a leiratozott tárgyalási szöveg alapján. A vizsgálat röviden kitér a LIWC (Linguistic Inquiry and Word Count) szoftver által végzett kvantitatív tartalomelemzés eredményeire az elkövető verbális jellemzőire vonatkozóan, két feltétel szerint: amikor az elkövető betartja az ígéretét és amikor megszegi azt. Azonban a vizsgálat fő módszere a kvalitatív tartalomelemzés volt, amely során az ATLAS.ti szoftver került használatra. A kvalitatív elemzés is kitér az elkövető megnyilatkozásainak vizsgálatára a megtévesztés verbális jellemzőivel kapcsolatban. A vizsgálat főbb eredményei arra mutattak, hogy az elkövető azon ígéreteiben, amelyeket ténylegesen betartott, egyes szám első személyben fogalmazott; ezzel szemben, amikor megszegte korábban tett ígéretét, az ígéretre vonatkozó megnyilatkozásai jelentősen kevesebb egyes szám első személyű névmást és több töltelékszót tartalmaztak, valamint bizonytalanabbak voltak. Emellett, ebben a feltételben a téma terelése és az üzenetek nyomatékosítása érvényesült az elkövető verbális kommunikációjában.

Kulcsszavak: ATLAS.ti szoftver krízistárgyalás, kvantitatív tartalomelemzés, kvalitatív tartalomelemzés, Linguistic Inquiry and Word Count szoftver, megtévesztés, wacói ostrom

Köszönetnyilvánítás: Ezúton is szeretném megköszönni Dr. Szokolszky Ágnesnek, mesterszakos szakdolgozatom témavezetőjének, hogy nyitottan fogadta a feldolgozásra kerülő témát, az alkalmazott módszertant, és támogatott a munkában. Továbbá, hálás köszönettel gondolok Dr. Ehmann Beára, aki nyitott szívvel, idejét nem kímélve mentorált speciális szakterületén.

Mindannyian hallottunk már olyan esetekről, amelyek során emberek élete és testi épsége került veszélybe egy erőszakos cselekmény miatt, például amikor az elkövető elbarikádozta magát, öngyilkossággal fenyegetett vagy túszul ejtett több személyt. Ekkor a rendvédelmi szervek képviselői lépnek közbe az eset békés rendezésére törekedve, és – ha lehetséges – a konfliktus kommunikáció általi rendezésére. Ilyen szituációkban kritikus jelentőségű az elkövető pszichés állapota, illetve, hogy az rábírható-e az együttműködésre. A krízistárgyalás során az illetékes rendvédelmi szerv képviselői az elkövetővel együtt igyekeznek megtalálni az erőszakmentes alternatívákat, lehetőséget adni annak a ventilálásra, miközben információt szereznek a személy mentális állapotáról és arról, hogy a kooperáció megvalósítható-e. Ennek megítéléséhez számos tényezőt szükséges mérlegelni, melyek közül az egyik az elkövető megnyilatkozásainak verbális tartalma, azaz hogy a tettes kijelentései valós együttműködési szándékra utalnak-e. Természetesen a szóbeli kommunikáció interpretálása – a nyelvi elemeken túl – a nem verbális attribútumokkal (például a vokális jellemzők, mint a hangerő, hangszín, beszéd tempója, stb.) válik teljessé; azonban releváns információk birtokába juthatunk önmagában a verbális jegyek vizsgálata által is – amely kiegészítheti, alátámaszthatja vagy megkérdőjelezheti a többi következtetést.

A jelen vizsgálat azon kutatásokhoz kapcsolódik, amelyek fókuszában a krízistárgyalások során – az elkövető és tárgyaló között – elhangzott párbeszéd elemzése áll; pontosabban azok verbális tartalmának tanulmányozása. A vizsgálat az ún. wacói ostrom esetét dolgozza fel a krízistárgyalásból kiválasztott, élőszóban elhangzott és leíratott, angol nyelvű dialógusrészletek elemzésén keresztül. A kutatás arra keresi a választ, hogy van-e kimutatható különbség az elkövető megnyilatkozásaiban, konkrétan az általa tett ígéretekre vonatkozó közlésekben, amikor a személy ténylegesen együttműködik a hatósággal (azaz betartja az ígéretét) és amikor nem.

A kutatás során a nyelvi és tartalmi jegyek elemzésén keresztül vizsgáltam az elkövető megnyilatkozásait, a kvalitatív és kvantitatív tartomelemzés módszereit alkalmazva. A szövegelemzés két feltétel szerint történt: az egyik feltételben azokat a nyelvi jellemzőket vizsgáltam, amelyek az elkövető tényleges együttműködések során mutatkoztak meg, a másik feltételben azokat, amelyek akkor jelentkeztek, amikor az elkövető kinyilvánította együttműködési szándékát (azaz ígéretet tett), de később nem tartotta be azt – így a tárgyalás során a kooperáció nem valósult meg.

A WACÓI OSTROM

A wacói ostrom – amely egy komplex „túsz-barikád incidensnek” minősíthető – 1993. február 28. és április 19. között zajlott az Egyesült Államokbeli Texas államban (Wright, 1999; Agne, 2017). A világtól elvonult vallásos közösség (Branch Davidians, azaz davidianusok) százhuszonöt tagja egy magántelken létesített

épületkomplexumban élt. Vezetőjük David Koresh volt, aki messiásként lépett fel követői körében, fegyvereket halmozott fel, és a feltételezések szerint nemi erőszakot követett el a szektában élő gyermekek ellen. A hatóságok emiatt házkutatási- és elfogatóparancsot adtak ki ellene. A rajtaütés során tűzharc alakult ki, amely egy 51 napig elhúzódó ostrommá vált. Ennek során az FBI Krízistárgyaló Egysége (Crisis Negotiation Unit, rövidítve: CNU) tárgyalta Koresh-sel és néhány bentlakóval. A tárgyalás során az volt a céljuk, hogy a felnőtt bent tartózkodók megadják magukat és letartóztatásra kerüljenek, valamint, hogy a gyermekeket mielőbb biztonságba helyezték. A tárgyalás harmadik napjáig Koresh beleegyezett több személy kiengedésébe – amely tényegesen meg is valósult. Koresh később azt is megígérte, hogy ő és az összes épületben tartózkodó személy is meg fogja adni magát, ha a bibliatanítását közlése egy országos keresztény rádióhálózaton –a tervezett megadás előtti pillanatokban azonban Koresh visszavonta az ígértét. Az FBI tárgyalói ezek után is igyekeztek meggyőzni őt és követőit, hogy hagyják el az épületet, azonban az eset tragédiával zárult: az ügyész által engedélyezett, könnygázzal történő beavatkozás után az épületben váratlanul tűz ütött ki, és kilenc fő kivételével minden bent lévő személy életét veszítette (v.ö. Agne, 2017; Edwards, 2001).

A MEGTÉVESZTÉS VERBÁLIS JELLEMZŐI

A kutatás során azt vizsgáltam, hogy milyen verbális jellemzőkkel írhatók le az elkövető ígéretei a krízistárgyalás során, azaz, hogy feltárható e különbség azon attribútumok között amikor Koresh ténylegesen betartja az ígértét és amikor nem. Tehát az elemzés során nem azt vizsgáltam, hogy az elkövető szándékosan meg akarta-e téveszteni a hatóságot, mivel az a leiratozott tárgyalási párbeszédből nem állapítható meg. Mindazonáltal, lehetséges, hogy Koresh már a megnyilatkozásakor (az ígértet megfogalmazásakor) tudatában volt annak, hogy olyan kijelentést tesz, amelyet később nem tart be vagy azzal nem tud azonosulni. Emiatt a tanulmány a megtévesztés verbális jellemzőit feltáró kutatási eredményekre alapoz, és az azok által megállapított nyelvi jegyek analízisére is kiterjed a vizsgálat. Amennyiben jelentős eltérés állapítható meg a betartott és megszegett ígérek verbális attribútumai között, feltételezhető, hogy az elkövetőt megtévesztési szándék vezérelte.

Elöljáróban fontos kiemelni, hogy a megtévesztéskor jellemző verbális jegyeket a kontextus (mint például az interakció jellege, a kockázat mértéke, és a másik fél gyanakodó hozzáállása) jelentősen befolyásolja (Markowitz & Hancock, 2019). A kisebb kockázattal járó, laboratóriumi szituációkban megállapított attribútumok nem feltétlenül egyeznek meg a való életben jellemző, magas kockázatú helyzetekben megmutatkozó nyelvi jegyekkel – amikor a megtévesztés során az egyén olyan intenzív érzelmeket él át, mint a bűntudat, undor és félelem a lebukástól (Frank & Ekman, 1997). Emellett, megtévesztéskor a személy nagyobb

kognitív terhelés alatt áll, mert igyekszik meggyőzni másokat állításainak igazságáról (Vrij, et. al., 2010).

Azok a jellemzők, amelyek több ide vágó kutatásban megegyeznek, és eltérő kontextusok esetén is a megtévesztéshez köthető verbális jegyeknek minősülnek a korábbi vizsgálatok szerint, a következők:

- kevesebb *egyes szám első személyű névmás* a személy kijelentéseiben (például *én, enyém, engem*) (Newman et al., 2003; Hancock et al., 2008; Tausczik & Pennebaker, 2009; Van Swol et al., 2012; Markowitz & Hancock, 2019, 2022);
- kevesebb *kizáráshoz köthető szemantikai elem* (mint a *kivéve, nélkül, azonban* – amelyek árnyalják az üzenet tartalmát és növelik a kognitív komplexitást) (Newman et al., 2003; Hancock et al., 2008; Tausczik & Pennebaker, 2009; Markowitz & Hancock, 2019).

Azok a jellemzők, amelyek egyes kutatásokban kiemelésre kerültek, de más vizsgálatok még nem erősítették meg és nem cáfoltak kellő erővel, a következők:

- több *töltelékszó* használata megtévesztéskor – valamint, miközben a beszélő éppen kitalálja a történetet (például *úgy értem, nos, hm*) – amely a kognitív kapacitások limitjei miatt jelentkezik (Tausczik & Pennebaker, 2009; Taylor et. al., 2022);
- több *ige és segédige* a megnyilatkozásokban (Pennebaker, 2013);
- több *diszkrepanciára utaló modális segédige* (például *kellene, volna, muszáj*) (Pennebaker, 2013);
- több *mozgáshoz kapcsolódó kifejezés* (Newman et al., 2003; Tausczik & Pennebaker, 2009);
- több *káromkodás* – az affektív háttér miatt (Van Swol et al., 2012);
- több *kognitív folyamatokra utaló fogalom* (például *tud, miért, lenne, ha*) (Newman et al., 2003; Markowitz & Hancock, 2022);
- kevesebb *kauzatív mondattani elem* (például *mert, ennélfogva* – azaz okozati összefüggésekre utaló szavak) (Hancock et al., 2008);
- *negatív érzelmekkel kapcsolatos kifejezések* (úgy mint *utál, ellenség, értéktelen*) emelkedett száma megtévesztéskor (Tausczik & Pennebaker, 2009). (Az imént említett kutatások mellett egy korábbi vizsgálat nem talált különbséget a valótlan és valós tartalmú üzenetek megfogalmazáskor a negatív érzelmekre vonatkozó szavak mennyiségével kapcsolatban (Hancock et al., 2008); míg a többi kutatás azok emelkedett mennyiségét figyelte meg a személyben keletkező feszültség miatt (Newman et al., 2003; Van Swol et al., 2012; Markowitz & Hancock, 2019, 2022);
- illetve jellemző még a meggyőzésre való igyekezet, a passzív szerkezetek használata és a válaszok előli kitérés (Pennebaker, 2013).

Azok a megtévesztéshez kapcsolható nyelvi jegyek, amelyekre vonatkozóan vegyesen megerősítő és cáfoló eredmények születtek az eltérő kontextuális tényezőkből adódóan, a következők:

- *szavak száma* – azaz az üzenet terjedelme (egyrészt olyan eredmények születtek, hogy megtévesztéskor a beszélő több szót használ (Hancock et al., 2008; Tausczik & Pennebaker, 2009), míg másik vizsgálatok szerint pont kevesebbet, mivel az nem akar lelepleződni (Markowitz & Hancock, 2019, 2022));
- *harmadik személyű névmás* (például *ő, ők, velük*) (amelyből egyes tanulmányok szerint arányosan több van jelen a megtévesztéskor (Hancock et al., 2008; Van Swol et al., 2012), míg másik eredmények szerint kevesebb (Newman, 2003; Tausczik & Pennebaker, 2009));
- *tagadáshoz köthető elemek* (például *nem, soha, senki, egyik sem*) (amelyekből a valótlan állításokban több van egyes eredmények szerint (Van Swol et al., 2012; Toma & Hancock, 2021, idézi Van Swol et al., 2012), illetve más vizsgálatok szerint kevesebb (Hancock et al., 2008)).

Mindezekén túl, általános megállapítás, hogy megtévesztéskor kevésbé jellemző a közvetlenség, azaz a beszélő kevesebbszer utal önmagára (Hancock et al., 2008). Tehát az pszichológiailag eltávolítja magától az általa megfogalmazott üzenetet, így bizonyos szempontból disszociálódik a kijelentés tartalmától (Tausczik & Pennebaker, 2009; Burgoon et. al., 2015; Markowitz & Hancock, 2022).

A VIZSGÁLAT MÓDSZEREI

A kutatás során kvalitatív és kvantitatív tartalomelemzési eljárásokat alkalmaztam. Az utóbbi módszer eredményei korlátozott megbízhatóságuk miatt csak röviden kerülnek említésre.

Míg a kvantitatív analízis nagy terjedelmű szövegekben képes mintázatok kimutatására, a kvalitatív módszer a szöveg jelentésével foglalkozik és részletes analízis által teszi lehetővé a rejtett tartalom felfedését. A kvantitatív elemzés által alkalmazott kategóriák korábbi kutatások eredményein alapulnak, tehát azok előre meghatározottak, és adott elméleti háttérhez kapcsolódnak. Az ezen eljárással végzett elemzések objektívek és megismételhetők. Ezzel szemben, a kvalitatív módszer elemzési kategóriái – kódjai – a tartalom tanulmányozása közben kerülnek meghatározásra, illetve szükség esetén módosításra; valamint ezen kategóriákat a kutatási kérdés határozza meg. Mivel ez egy mélyreható, szubjektív eljárás, kisebb terjedelmű szövegek esetében alkalmazzák – nem úgy, mint a kvantitatív módszert (v.ö. Ehmann, 2002; Szokolszky, 2020, White & Marsh, 2006).

A KUTATÁS FORRÁSANYAGA

A wacói ostrom krízistárgyalásának leiratozott szövege az FBI hivatalos, archivált anyagainak online felületén érhető el (FBI, n.d.-b), tehát nyilvánosan hozzáférhető – ezért a vizsgálathoz nem volt szükséges etikai engedély.

A wacói eset – annak ellenére, hogy makroszinten negatív példának tekinthető végkimenetele miatt – az FBI krízistárgyalási folyamatait mikroszinten szemlélve pozitív és sikeres tárgyalási szakaszokat tartalmazó mintaként vizsgálható, mivel a tárgyalók több alkalommal is el tudták érni, hogy az elkövető együttműködjön velük. Kutatásomban ezen sikeres tárgyalási szakaszokból kiválasztott dialógusrészletek kerültek elemzésre. Ezek a tárgyaló és elkövető közötti párbeszéd részletek az alapján kerültek kiválasztásra, hogy az elkövető később ténylegesen együttműködött-e a hatósággal, vagy nem – azaz megtartotta-e a tárgyalóknak tett ígéretét vagy sem.

A sikeres együttműködés esete, amikor az elkövető a tárgyalás során beleegyezik abba, hogy emberek távozzanak a zárt komplexumból, és azok kiengedése ténylegesen megtörténik – azaz Koresh betartja az ígéretét. További ide kapcsolódó példa az, amikor az elkövető egy közzétételre tervezett kazetta elkészítését ígéri meg a tárgyalóknak, hogy az továbbításra kerüljön egy országos rádióadónak. Ezt az ígéretet az elkövető szintén betartotta (FBI, n.d.-a). Azok a tárgyalási szakaszok, amelyekben a rendvédelem képviselői el tudták érni, hogy az elkövető ténylegesen együttműködjön velük, a dolgozatban sikeres kooperációnak minősülnek. Ezek a leiratozott szövegrészletek képezik a tartalomelemzés egyik mintaanyagát.

Negatív kooperációs mintának tekinthetők ezzel szemben azok a krízistárgyalási szakaszok amikor az elkövető azt állítja, hogy beleegyezik az összes személy (beleértve saját) távozásába a komplexumból, azonban a tényleges megvalósulás előtt visszavonja ígéretét. Az események és a kontextus ismeretét, valamint az együttműködés tényleges megvalósulását vagy megghiúsulását szintén az FBI archív anyagainak online felületén rendelkezésre álló tárgyalási napló (negotiation log) tette lehetővé. A kutatás előkészítő szakaszában a tárgyalási napló összevetésre került a tárgyalás leiratozott szövegével – így azok párhuzamosan követhetővé váltak (lásd FBI, n.d.-a; FBI, n.d.-b).

A tárgyalás elemzésre kerülő dialógusai a tárgyalás első három napjából kerültek kiválasztásra, mivel az elkövető ekkor beleegyezett az épületben lévők szakaszos kiengedésébe (amely meg is valósult), valamint ezekben a napokban vannak azok az esetek is, amikor az beleegyezett minden bent tartózkodó távozásába, majd végül visszavonta azt. Továbbá, a kutatásban a tárgyalási dialógus azon példái kerültek kiválasztásra, amelyek tényleges tárgyalási tevékenységet foglalnak magukban. (Mivel az elkövető számos alkalommal nyilatkozott ettől eltérő témákról is, például bibliai prédikációkat tartott a rendvédelem képviselőinek.) Tehát az elemzés nem a teljes ötvenegy napos krízistárgyalási szöveget öleli fel, hanem azok fenti módon meghatározott szakaszait vizsgálja.

A kiválasztott párbeszédreszletek 746 (írógéppel leiratozott) oldalra terjednek ki. Az elkövető kijelentéseinek terjedelme a fent leírt szakaszokban összesen 1270 szó, amely a 815 szó terjedelmű ígéretet betartó megnyilatkozások gyűjteményéből, valamint 455 szó hosszúságú ígéretet nem teljesítő kivonattól áll. Ezen elkövetői szövegmintán belül, csak azokat a kijelentéseket tekintve amikor a személy konkrétan megígér valamit a tárgyalónak – a két feltétel szerint összesen – 1023 szó terjedelmű mintát jelent: azon ígéretek terjedelme amiket betartott 687 szó, míg amelyeket Koresh nem tartott be 336 szó.

Tehát az elkövetői mintán belül két forrásanyag-verzió kerül elemzésre. Egyrészt, az összes releváns elkövetői megnyilatkozást tartalmazó minta (amikor Koresh az ígéretekről és azok megvalósulási részleteiről egyeztet a tárgyalóval) a két feltétel szerint (amikor olyan ígérettel kapcsolatos a szöveg, amely később betartásra került általa és amikor nem). Másrészt, egy ezeknek specializáltabb, szűkített kivonata – amely a fent említett (ígéretet betartó és megszegő) elkövetői megnyilatkozás gyűjteményekből kizárólag azokat a mondatokat tartalmazza, amelyekben Koresh konkrétan ígéretet tesz, szintén a két feltétel mentén különválasztva.

A fent leírtak alapján látható, hogy a minták kis terjedelműek, melynek oka a több szinten érvényesülő kritériumok alkalmazása volt, azzal a céllal, hogy a forrásanyag speciális szempontok alapján kerülhessen elemzésre. Mivel a felsorolt kikötések a tárgyalási anyag igen szűk keresztmetszetére adnak rálátást (amely előnyös a kutatási kérdéshez való minél szorosabb igazodás szempontjából); a jelen kutatás konklúzióit nem lehetséges tágabb érvényű következtetesként értékelni, hanem azok inkább adott verbális jelenségekre hívhatják fel a figyelmet.

AZ ELEMZÉS SORÁN ALKALMAZOTT SZOFTVEREK

Az ATLAS.ti szoftver

A kutatásban mindkét típusú tartalomelemzés számítógépes szoftverrel történt. A kvantitatív vizsgálatban a Pennebaker és munkatársai (2022) által létrehozott Nyelvvizsgáló és Szószámláló Szoftver (Linguistic Inquiry and Word Count, rövidítve LIWC) segítségével végeztem az analízist (Boyd et al., 2022). A kvalitatív vizsgálathoz az ATLAS.ti szoftvert használtam (Frieze, 2019).

Az ATLAS.ti szoftver lehetővé teszi a tartalom elemzésekor a kutató által meghatározott kategóriák alkalmazását, azaz a rejtett előfordulások címkézését (Ehmann, 2002). Az annotálás befejezése után a szoftver összesíti a kódokat, és az excel fájlba exportálás után az eredmény statisztikai elemzésre használható (Ehmann, 2002). A kvalitatív elemzés során a kódok az elkövető megnyilatkozásai alapján, induktív eljárással kerültek kialakításra. Azok a szövegrészek, amelyekben az elkövető betartotta az ígéretét *ígéretet betartó* feltételként kerülnek említésre a kutatásban, és az ígéretet be nem tartó minták pedig *ígéretet megszegő* feltételként kerülnek megjelölésre.

A Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC) szoftver

A Linguistic Inquiry and Word Count szoftver, amelyet Pennebaker és munkatársai dolgoztak ki, kvantitatív elemzést tesz lehetővé (Boyd et al., 2022). A szoftver létrehozása azokhoz a megfigyelésekhez köthető, amelyek szerint az egyén megnyilatkozásaiban szereplő szavak és nyelvi kategóriák tanúskodnak annak hiedelmeiről, érzelmei állapotáról, gondolkodási mintáiról, másokkal való kapcsolatáról és személyiségéről; mivel a nyelv megbízható módon tükrözi a személy belső gondolatait és érzéseit – így azok manifeszt módon, mások számára hozzáférhetővé válnak (Pennebaker, 2022; Tausczik & Pennebaker, 2009). Az ezen jellemzők vizsgálatához kifejlesztett szoftver két fő összetevőből áll: a szövegfeldolgozó részből és a szótárból – amely több mint 12.000 szót és kifejezést tartalmaz (Pennebaker et al., 2022). Minden LIWC szótárban szereplő nyelvi elem egy vagy több kategóriához is tartozhat, és több alszótár képezi a teljes szótár anyagát, különböző pszichoszociális konstrukciókat foglalva magában (Pennebaker et al., 2022). A szoftver a betöltött szöveges fájlok szavait összeveti a szótárban szereplő cikkszavakkal, és a szöveg szavainak teljes számához képest százalékos eredményben visszajelzi, hogy az elemek hány százaléka tartozik adott alszótárak skáláihoz (a program jellemzően a szövegekben szereplő szavak 80-90 százalékat képes felismerni) (Boyd et al., 2022). Fontos azonban kiemelni, hogy a természetes nyelv esetében a pszichometriai mutatók elvárt értékei eltérnek a kérdőívek esetében követeltekétől; például a megbízhatósági együtthatók értéke ezen esetben alacsonyabb, mint más pszichológiai tesztekénél (Boyd et al., 2022).

Ez a szoftveres elemzés azért került alkalmazásra, mert rá tud világítani az elkövető kijelentéseiben jelenlévő, megtévesztést valószínűsítő nyelvi elemekre (Tausczik & Pennebaker, 2009). Mindazonáltal hangsúlyozni szükséges, hogy a jelen kutatás szövegterjedelmi korlátjából adódóan a kvantitatív tartalomelemzés kizárólag feltáró-kísérleti vizsgálatnak tekinthető, amely előzetesen felhívhatja a figyelmet egyes nyelvi kategóriák jelentőségére.

AZ ADATFELDOLGOZÁS MENETE

Az FBI archív weboldalán elérhető, szkennelt formában feltöltött tárgyalási dialógusok írógéppel kerültek leiratozásra, kronológiai sorrendben. Ezért a jelen vizsgálathoz kiválasztott dialógusrészletek word formátumú dokumentumba kerültek átírásra az eredeti forrásanyag alapján, annak érdekében, hogy feldolgozhatók legyenek a számítógépes szoftverek számára. A kiválasztott tárgyalási szakaszok leiratozás után szétválasztásra kerültek a két elemzési feltétel alapján (ígéretet betartó és megszegő minták), két külön word dokumentumba. Ezek után, a két eltérő feltételen belül, a dialógusok további szűrésre kerültek: egyfelől olyan dokumentumok kerültek létrehozásra mindkét csoporton belül, amelyekben az összes vizsgálat tárgyát képező elkövetői megnyilatkozás szerepel, másfelől olyan dokumentumok, amelyek csak az elkövető által tett ígéreteket tartalmazzák. Így összesen négy eltérő dokumentum

jött létre elemzési forrásanyagként: 1.A. – az elkövető releváns megnyilatkozásai, amikor betartotta az ígéretét; 1.B. – az elkövető releváns megnyilatkozásai, amikor nem tartotta be az ígéretét; továbbá, 2.A. – az elkövetőnek kizárólag az ígéreteit tartalmazó mondatai amikor betartotta a szavát; és 2.B. – az elkövetőnek kizárólag az ígéreteit tartalmazó mondatai, amikor nem tartotta be a szavát.

Annak érdekében, hogy az LIWC szoftver dekódolni tudja a forrásanyagban szereplő elemeket, néhány változtatást és formázást volt szükséges elvégezni a word dokumentumokban, Pennebaker (2022) leírásának megfelelően – különös tekintettel az élőbeszédben előforduló jellegzetességekre, mint például a nonfluenciák (azaz akadozások), töltelékszavak és kollokvialis kifejezések. (Ide tartozó példa az „okie doke” átírása *okay*-re vagy olyan kötőszavak módosítása, mint a „cause” *because*-ra, és az „n” átírása *and*-re (v.ö. Pennebaker, 2022). Miután a kiválasztott dialógusrészletek leiratozásra kerültek, azok pontosságának ellenőrzésére az eredeti forrásanyag szövege összehasonlításra került a word formátumú leirat anyagával.

A LIWC szoftverbe a szövegfájlok páronként kerültek betöltésre, azok eredményeinek összehasonlítása miatt (1.A. és 1.B. egy LIWC elemzésen belül, illetve 2.A. és 2. B. egyazon szoftveres analízisben), így az összes elkövetői megnyilatkozás (1-es csoport), illetve az ígéretes (2-es csoport) verbális jegyei a két feltétel mentén kerültek összevetésre (Koresh betartotta vagy megszegte az ígéretét). A szoftver az analízis után egy excel fájlt generált, amelyben egymás alatti sorokban ábrázolja a két betöltött word fájl eredményeit a LIWC szoftver skálái és alszálái szerint (oszlopokban, százalékos értékben). Tehát a két sorban szereplő értékek ugyanazon személy kijelentéseit tartalmazzák, azonban azok kontextusa (és annak megfelelően a tartalma) a két vizsgálati feltétel miatt eltérő.

Az ATLAS.ti szoftverbe minden word dokumentum külön került betöltésre és kódolásra. Mindegyik szövegfájllra vonatkozóan külön excel fájlban szerepelnek a szoftver által összesített eredmények (két oszlopban: egyik oszlop a kód megnevezése, másik oszlop az adott kód előfordulásának számát tartalmazza). Tehát mindegyik excel fájl azt foglalja össze, hogy az adott kódokból mennyi fordul elő az egyes mintákban. A négy külön excel fájlban szereplő kódolási eredmények szintén párokban kerültek összehasonlításra, annak érdekében, hogy összevethetők legyenek a két feltétel mentén (1.A. és 1.B., valamint 2.A. és 2.B. eredményeinek összevetése).

MEGBÍZHATÓSÁG

Az elkövetői megnyilatkozások kvalitatív tartalomelemzése után két héttel az analízis újra elvégzésre került, a megbízhatóság ellenőrzése végett. Tehát a vizsgálat megbízhatóságát intrakódolás biztosítja, azáltal, hogy az első és második kódolási szakaszok eredményei összevetésre kerültek. Ez az eljárás lehetőséget adott a korreláció kiszámítására az *f* mutató (intracoder fidelity coefficient) kalkulációja által (Dafinoiu & Lungu, 2003). Ez az első és a második kódolási folyamat során keletkezett összes kód előfordulását veszi alapul, az

esetleges átfedések figyelembevételével (Dafinoiu & Lungu, 2003). (A jelen dolgozatban a korreláció értéke három tizedes pontossággal kerül említésre, a szemléltetés miatt.) A vizsgálat eredményei a második kódolás értékei alapján kerülnek kiszámításra.

Az elkövetői megnyilatkozások és ígéretek kódolása megbízhatónak mutatkozott: az első és második kódolási eredmények korrelációja erős (elkövető összes megnyilatkozása az ígéretet *betartó* feltételkor: $r(50)=0,995$, $p<0,001$; elkövető összes megnyilatkozása az ígéretet *megszegő* feltételkor: $r(50)=0,990$, $p<0,001$; míg az elkövető *ígéretei* az azokat *betartó* feltételkor: $r(51)=0,999$, $p<0,001$; és az elkövető *ígéretei* az azokat *megszegő* feltételkor: $r(51)=0,998$, $p<0,001$).

EREDMÉNYEK

A KVANTITATÍV TARTALOMELEMZÉS EREDMÉNYEI

A LIWC szoftverrel végzett elemzés eredményei abból a szempontból kerültek kiértékelésre, hogy az elkövető megnyilatkozásaiban megállapíthatók-e olyan jellemzők, amelyek a megtévesztéshez köthetők. Az értékek leírása azokat a kategóriákat említi, amelyek rámutatnak arra, hogy az elkövető ígéreteiben jelentős eltérések figyelhetők meg a két feltételkor: amikor az betartja az ígéretét és amikor nem. (A lenti értékek az elkövető összes releváns megnyilatkozását tartalmazó mintákra vonatkoznak – 1.A. és 1-B. –, tehát azok nem csak az ígéreteket megfogalmazó kijelentésekre vonatkozó eredmények.)

Az eredmények szerint, amikor David Koresh nem tartja be az ígéretét, az elemzett párbeszéd szövegekben

- kevesebb *egyed szám első személyű névmást* használ (5,05 %), mint az ígéret megtartásakor (6,14 %);
- több *töltelékszót* használ (3,08 %), mint az ígéret betartásakor (1,84 %);
- több *mozgással kapcsolatos kifejezést* használ (3,08 %) mint az ígéretet betartó szövegrészekben (1,35 %);
- több *negatív érzelmekkel kapcsolatos kifejezést* használ (0,22 %) mint az ígéret betartásakor (0 %);
- több *segédigét* használ (15, 16 %), mint az ígéret megtartásakor (10, 81 %);
- több *kognitív folyamatokra utaló fogalmat* használ (7,25 %), mint az ígéretet betartásakor (6,76 %);
- és több *diszkrepanciával kapcsolatos nyelvi elemet* használ (2,42 %), mint az ígéretet megtartó szövegrészekben (1,11 %).

A fenti eredmények szerint az elkövető a szavát be nem tartó párbeszédrészekben a korábban említett kutatások eredményeihez hasonló,

megtévesztésre utaló nyelvi attribútumokat mutatott. Azaz, a szakirodalomban egységesen felsorolt megtévesztésre utaló verbális attribútumok az LIWC szoftver által is mérhető módon megfigyelhetőek voltak a jelen vizsgálatban, az ígéretet megszegő, elemzett szövegmintákban. (Egy nyelvi kategória nem volt vizsgálható, mivel arra nincsenek példák egyik feltétel mintájában sem (káromkodás = 0 %). Azok a nyelvi kategóriák, amelyeknek jelenléte megtévesztéskor egyes kutatásokban megerősítésre került, míg másokban nem, a jelen leírásban nem kerülnek említésre.)

A KVALITATÍV TARTALOMELEMZÉS HÁTTERE

Az elemzés kvalitatív szakaszát tekintve a jelen vizsgálat a Braun és Clarke (2006) által kidolgozott tematikus elemzés szempontjait követte. A jelen kutatásban a kvalitatív tartalomelemzés azonban nem teljes mértékben egyezik a Braun és Clarke-féle (2006) eljárás szakaszaival, mivel az csak kódokat használ az elemzéshez, és azokból témákat nem generál. Így a szakirodalomban szereplő tematikus elemzés témakialakításra vonatkozó szakaszai nem kerülnek végrehajtásra; kizárólag az adat megismerése, kódok generálása, (jelen esetben) kódok felülvizsgálata, valamint a riport megírása szakaszok relevánsak (Terry et. al., 2017). Ennek az az oka, hogy az elkövetői megnyilatkozások vizsgálatakor a kódok vegyesen tartalmazznak szemantikus (azaz a szavak felszíni jelentéséhez köthető, úgymond explicit, jelentéstanilag közvetlenül értelmezhető) és látens (a felszíni jelentésen túlmutató, mélyebb, feltevésekhez és vélekedésekhez köthető) elemeket (Braun & Clarke, 2006). Ezenfelül, az elkövetői szövegek elemzésében együttesen szerepelnek induktív és deduktív-alapú (azaz nyelvtani) kategóriák is. Ez a feltárás szélesebb körűvé és mélyebbé tétele miatt indokolt. A jelentésbeli faktorokon túl, a kvalitatív elemzés során alkalmazott kódok azért sem szerveződnek témákba, mert a fent említett kategóriák nem tekinthetők egyenértékűnek abból a szempontból, hogy egyes kódok szavakra vonatkozóan is annotálhatók, míg mások csak mondat szinten érvényesülnek; valamint vannak olyan is, amelyek tagmondatok esetében alkalmazhatóak. Emiatt a kódok témákba rendezése torzítottan ragadná meg a szöveg egységét. Emellett fontos megjegyezni, hogy a kódoláskor egy elemzési egység több kódot is kaphat, mivel lehetséges, hogy annak szemantikus és látens értelmezése eltérő.

AZ ELKÖVETŐ KIJELENTÉSEINEK KVALITATÍV TARTALOMELEMZÉSE

A korábbi leírásnak megfelelően, az elkövető megnyilatkozásainak kvalitatív analízise induktív eljárásra épült. A kódok esetenként szemantikus és esetenként látens értelmezésen alapultak, és azok több osztályba rendezhetőek az alapján, hogy azok a nyelv formai vagy tartalmi jellemzőire – a kijelentés nyelvtani tulajdonságaira, az üzenet tartalmára vagy céljára, avagy a beszélő viszonyulására – vonatkoznak. A lenti kódosztályok a kutató által kerültek

meghatározásra; ennek megfelelően a következő kódok kerültek elsődlegesen kialakításra:

- *megnyilatkozás nyelvtani attribútumai és kategóriái*: múlt idő, jövő idő-will, jövő idő-going to, jövő idő-present continuous, feltételes mód, passzív szerkezet, műveltető szerkezet, tagadás, töltelékszó, határozott névelő, határozatlan névelő, egyes szám első személyű névmások, második személyű névmások, harmadik személyű névmások, inkluzív többes szám első személyű névmás (we, a tárgyalóval), exkluzív többes szám első személyű névmás (we, nem a tárgyalóval), exkluzív többes szám első személyű névmás (we, dauidianusok), mutató névmás-közeli, mutató névmás-távoli;
- *mondat modalitása*: kijelentés, felszólítás, kérdés;
- *megnyilatkozás funkciója*: indoklás, hivatkozás, nyomatékosítás, ígérettétel, feltétel szabása, beleegyezés, engedély kérése, kérés megfogalmazása, köszönet kifejezése, másik fél mondatának befejezése, tárgyaló megszólítása;
- *megnyilatkozás tartalma*: gyerekek, megegyezés, kiengedés, rádióközvetítés, bizalom, ígért-gyerekek kiengedése, ígért-kazetta készítése, ígért-mindenki kijön, ígért-minden gyerek kijön, ígért-nem követnek el öngyilkosságot, ígért megvalósulásának ideje (elkövető kijelentése), ígért egyéb részletei (elkövető kijelentése), ígért egyéb részletei (elkövető és tárgyaló közös egyeztetés);
- *beszélő témához való viszonya, lelkiállapota*: bizonytalanság, bizonyosság, szarkazmus, téma terelése, kifogás keresése, felháborodás, együttműködő hozzáállás.

A fenti kódok végleges változata a következő módosítások után jött létre: a *felszólító mód*, *passzív szerkezet* és *tagadás* kódjai az elemzés első szakaszának megkezdése után kerültek létrehozásra. A kezdetkor létrehozott *vádlás*, *kifogás*, *érvelés* és *számonkérésre adott válasz* kódjai elvetésre kerültek, mivel azok csak egy-egy elemet tartalmaztak volna, így az azokhoz tartozó példák másik releváns kódokkal kerültek annotálásra. Továbbá, ezzel egy időben, a *felháborodás* kód került kialakításra.

Az elkövető megnyilatkozásainak kvalitatív vizsgálata egyrészt Koresh összes megnyilatkozása, majd ezek után csak az ígéreteit megfogalmazó kijelentések alapján történt. Így a második analízis az elsőnek egy speciálisabb formája – amely kizárólag az ígérek nyelvi megvalósulási formáit vizsgálja a betartott és be nem tartott ígérek alapján –, így annak eredményei feltehetően tisztábban és pontosabban tudnak rávilágítani a két feltétel közötti különbségre. A jelen beszámoló fókuszába a második analízis eredményei kerülnek; azonban röviden említésre kerülnek az összes elkövetői megnyilatkozásra vonatkozó releváns értékek is. A tartalomelemzés eredményeinek áttekintése során, a nagyobb arányban jelenlévő kódok (amelyek az összes annotált kód száma alapján 5 % feletti arányban vannak jelen a szövegben), az adott mintában

valamilyen okból nem szereplő kategóriák, valamint a mintákban jelentős eltérést mutató kódok kerülnek említésre.

A KVALITATÍV TARTALOMELEMZÉS EREDMÉNYEI

Először az elkövető ígéreteinek általános jellemzői kerülnek leírásra, amelyek mindkét feltételben érvényesek és meghatározó tartalomnak tekinthetők azok jelenlétének százalékos aránya alapján (5 % feletti értékűek):

- *kijelentés* (ígéret betartásakor 8,87 %; ígéret megszegésekor 10,89 %);
- *ígéret egyéb részletei (elkövető kijelentése)* (ígéret betartásakor 6,42 %; ígéret megszegésekor 6,45 %);
- *harmadik személyű névmások* (ígéret megtartásakor 5,5 %; ígéret megszegésekor 6,45 %).
-

Az elkövető azon ígéretei amelyeket betartott a további jellemzőkkel bírnak (a fenti közös jegyeken túl):

- jelentősen több *egyes szám első személyű névmás* (8,56 %; szemben az ígéret megszegésekor jellemző 4,84 százalékkal);
- valamint azok a kódok, amelyek nem fordulnak elő az ígéretet betartó kijelentésekben (azonban az azt megszegő ígéretekben igen, és a kettő közötti differencia az 1 százalékot meghaladja): *indoklás, bizonytalanság és az inkluzív többes szám első személyű névmás (we, a tárgyalóval)*.

Az elkövető azon ígéreteinek attribútumai, amelyeket nem tartott be:

- *töltelékszavak* magasabb száma (7,66 %; szemben az ígéretet betartó feltétel 3,06 százalékaival);
- több *nyomatékosítás* (6,05 % szemben az ígéretet betartó feltétel 4,89 százalékaival);
- és a *mutató névmás-közeli kód* hiánya (szemben az ígéret megtartásakor jellemző 2,75 százalékkal).
-

A fentieket is érintve, az alábbi kódok jelentősebb különbségei figyelhetők meg az ígéretet betartó és megszegő mintákban:

- *egyes szám első személyű névmások*;
- *töltelékszavak*;
- *mutató névmás-közeli*;
- *téma terelése* (ígéret betartásakor 0,61 %; és annak megszegésekor 2,42 %);
- *tagadás* (ígéret megtartásakor 0,31 %; és annak megszegésekor 2,42 %);

- *együttműködő hozzáállás* (ígéret betartásakor 1,41 %, és ígéret megszegésekor 2,9 %);
- *ígéret megvalósulásának ideje (elkövető kijelentése)* (ígéret megtartásakor 1,94 %, és ígéret megszegésekor 3,55 %).

Az elkövető összes megnyilatkozását tekintve, a két feltételkor mutatott verbális jellemzők korrelációja közepesen erős ($r(50)=0,589$, $p<0,001$). Valamint, kizárólag az ígéretet tartalmazó mondatokat tekintve, a két feltétel korrelációja szintén közepesen erős ($r(51)=0,567$, $p<0,001$).

A KVALITATÍV TARTALOMELEMZÉS EREDMÉNYEINEK MEGVITATÁSA

A következő megállapítások tehetők az elkövető megnyilatkozásaival kapcsolatban, kiemelve a betartott és megszegett ígéretek jellemzőit és a kettő közötti eltéréseket – a megtevesztés verbális elemeit tárgyaló, korábban említett szakirodalomhoz kapcsolva.

Amikor az elkövető olyat ígéretet tesz amit betart, akkor

- nagyobb arányban használ *első személyű névmásokat* és *közelre mutató névmásokat* (például „We are going to make this tape”, magyarul: El fogjuk készíteni ezt a kazettát) – tehát a kijelentéseit pszichológiailag nem távolítja el magától (FBI, n.d.-b);
- az ígéreteiben nem található *bizonytalanságra* utaló verbális jellemző;
- nem *indokolja* meg a kijelentéseit;
- kevésbé *tereli el a témát* és *nyomatékosítja* azt amit állít;
- és nem használja a *többes szám első személyű névmást* a riport építésére.

Azaz Koresh nem akarja meggyőzni a tárgyalót a közös nézőpontról, nem védekezik, nem lelhető fel annak igyekezete, hogy a szempontját hangsúlyozza. Egy példa, amely a fentieket szemlélteti: „I’ll send a tape and I’ll send you out two more children” („Küldeni fogok egy kazettát, és kiküldök még két gyereket”) (FBI, n.d.-b).

Ezzel szemben, amikor az olyan ígéretet tesz, amelyet később nem tart be, az alábbi nyelvi jellemzőkkel írhatók le annak megnyilatkozásai – amelyek konzisztensek a szakirodalomban felsorolt, megtevesztéskor jellemző verbális attribútumokkal:

- jelentősen kevesebb *egyes szám első személyű névmást* használ (Newman et al., 2003; Hancock et al., 2008; Van Swol et al., 2012; Burgoon et al., 2016; Markowitz & Hancock, 2019, 2022);
- nem szerepel *közelre mutató névmás* annak kijelentéseiben –

- ezzel is pszichológiai távolítást alkalmaz (Burgoon et al., 2016);
- többször *tereli el a témát* (kitérve a válaszok elől, például „*I don't think anyone's going to commit suicide*”, magyarul: *Nem hiszem hogy bárki öngyilkosságot fog elkövetni*) (FBI, n.d.-b);
- *bizonytalanság* érezhető annak kijelentéseiben (például az előző kijelentésben, és „*I guess*”, „*maybe*”, magyarul: *feltételezem, talán*) (Pennebaker, 2013; Burgoon et al., 2016; FBI, n.d.-b);
- jelentősen több *töltelékszót* használ („*I mean*”, „*you know*”, „*well*”, azaz: úgy értem, tudod, nos) (FBI, n.d.-b);
- *nyomatékosítani* igyekszik a kijelentéseit („*every last one of them*”, azaz: *minden egyes* közülük; és „*and then we would, you know, all come out*”, azaz: és akkor, *tudod, mindannyian* kijönnénk – amely példánál fontos megemlíteni még a bizonytalanság és a töltelékszó jelenlétét) (Tausczik & Pennebaker, 2009; Pennebaker, 2013; FBI, n.d.-b);
- ezenfelül, Koresh csak ekkor használja a riport építéséhez a *többes szám első személyű névmást* – a tárgyalóra és önmagára vonatkozóan –, és *indokolja meg* tetteit.

Mindemellett, az elkövető összes megnyilatkozását tekintve (tehát nem csak az ígéreteket tanulmányozva, mint a fentieknél), Koresh

- többet utal az *ígéreteinek megvalósulásának idejére* („*then*”, „*when*”, azaz akkor, amikor) (FBI, n.d.-b);
- és *együttműködőbb* a hozzáállása („*that's what I'm going to do*”, azaz: *azt fogom tenni* – a tárgyaló javaslatát visszaigazolván, valamint a távolra mutató névmás is kiemelendő ebben a példában) (FBI, n.d.-b).

Azok közül az ígérek közül további néhány példa, amelyeket az elkövető nem tartott be és szemléltet a fent említett jegyeket: „*you're correct on that*” („*Azt jól látod.*” – említésre méltó a pszichológiai távolítás mindkét névmás esetében); és a „*Be sure and tell them we're coming then*”, (azaz: *Mindenképpen, és mondd meg nekik, hogy akkor jövünk ki*); valamint „*And then, like I say, then I'm in your hands*” („*És akkor, ahogy mondom, akkor a kezetekben vagyok.*”) (FBI, n.d.-b).

A KVALITATÍV TARTALOMELEMZÉSSSEL NYERT EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Összefoglalva, amikor az elkövető nem tartja be, amit ígér, (a) pszichológiailag eltávolítja magától az általa megfogalmazott üzenetet; (b) bizonytalan, keresi a szavakat, több töltelékszót használ; (c) kitér a válaszok elől és eltereli a témát; (d) nyomatékosítja, amit mond; valamint (e) együttműködőbbnek mutatja magát – hajlandóságát alátámasztva és kooperációját kiemelve. Tehát egyrészt a

bizonytalanság és zavar jelei figyelhetők meg nála, másrészt igyekszik meggyőzni a tárgyalót szándékainak hitelességéről – azaz metakommunikációs szempontból egymásnak ellentmondó attribútumokkal jellemezhető a beszéde. Így az elkövető által használt verbális eszközök, amelyekkel meggyőzni igyekszik a tárgyalót, kontrasztban állnak a kijelentéseiben fellelhető határozatlansággal.

A dolgozat kutatási kérdésére („Van-e kvalitatív tartalomelemzéssel kimutatható különbség az elkövető megnyilatkozásaiban – azaz az általa tett ígérekben – amikor az ténylegesen együttműködik a hatósággal (azaz betartja azokat) és amikor nem?”) a válasz *igen*, a fent részletezett szempontok alapján.

Amikor Koresh betartja a szavát, felvállalja a kijelentéseit, egyes számban fogalmazza meg a kijelentéseit (az alany *én* vagy *mi*, vagy azokhoz kapcsolt entitás), illetve, amikor rámutat külső objektumokra, akkor a közelre mutató névmás jelezheti azzal való azonosulását. Ezenfelül, amikor az elkövető betartja ígéretét, nem bizonytalan, nem tér ki a válaszok elől, nem használja raportépítésre az inkluzív többes szám első személyű névmást (hogy közösséget éreztessen a tárgyalóval), és kevesebb töltelékszót használ. Összességében Koresh és kijelentései stabilabbnak mondhatók ebben a feltételben; és nem távolítja el magától a beszélgetés témáját.

Ezzel szemben, az ígéretét megszegő feltételben az elkövető kijelentéseinek jellemzői arra mutathatnak, hogy kompenzálni igyekszik valamit. Határozottnak szeretné mutatni magát, azonban bizonytalansága pont emiatt tűnhet fel (mert ebből eredően kommunikációja nem konzekvens, egyes esetekben ellentmondásos). A nyomatékosítás, indoklás és a magát a tárgyalóval való közös csoportba sorolás arra mutat, hogy Koresh törekszik üzeneteinek elfogadottá tételére, valamint azok kihangsúlyozására; azonban a beszédmódjában fellelhető bizonytalanság – és a másik feltételhez képest kétszer annyi töltelékszó és körülbelül négyszer annyi tématerelés – rámutat az általa megfogalmazott kijelentés (azaz ígéret), instabilitására. Ezek az eredmények kapcsolhatók Tausczik és Pennebaker (2009) kutatási eredményeihez – amelyek szerint, amikor a személy bizonytalan egy témával kapcsolatban, több töltelékszót használ és puhatolózó a stílusa (például *talán*, *esetleg*) –, valamint Burgoon és munkatársainak (2015) megállapításához, amely szerint a valótlán állítás kijelentésekor a személy asszertívabb.

A fenti különbségeket szemléletesen mutatják be a következő példák, amelyekben Koresh az ígéretének megvalósulásával kapcsolatos részletekről beszél. Az első példa a betartott ígéret, amely egy kazetta elkészítésével kapcsolatos.

We are going to make *this* tape. It's not going to be a long one. And we are going to put something together very tangible, very simple, very even and begin to show the difference between the way *I* perceive the seals ... So that way people will ... see that *I* know what *I*'m talking about (FBI, n.d.-b). (Magyarul: El fogjuk készíteni *ezt* a kazettát. Nem lesz hosszú. És valami nagyon kézzelfoghatót, nagyon egyszerűt, nagyon jól fogunk összerakni ami megmutatja *én* miben látom máshogy a pecséteteket ... így az emberek látni fogják hogy tudom miről beszélek.)

Ezzel szemben, az ígéretet megszegő példa – amely az épületben lévők kijövetelével kapcsolatos: „And so *maybe, you know*, have them *like go out, you know*, because *you know*, mothers and the remaining children, *you know*, it's kind of cold. So *you know*, they are going to have to have coats on” (FBI, n.d.-b). (Magyarul: És így *talán, érted*, ki fognak menni, *tudod*, mert *érted*, az anyák és a többi gyerek, *tudod*, elég hideg van. Ezért, *tudod*, kell majd venniük kabátot.)

ÖSSZEFOGLALÁS

A jelen dolgozat a wacói ostrom esetén keresztül igyekezett feltárni és bemutatni az elkövető ígéreteinek verbális jellemzőit, azok tényleges betartása és megszegése alapján. Az elemzés egyes nyelvi jelenségekre adott rálátást, a szakirodalomban szereplő eredményekkel való összevetésben. A dolgozat eredményei annak megfelelően értelmezhetők, hogy milyen megállapításokat erősítettek meg a korábbi kutatásokból, azaz melyek azok a szakirodalomban is leírt jegyek, amelyek a jelen vizsgálatban is fellelhetők voltak.

Az elkövető megnyilatkozásaival kapcsolatban a jelen kutatás megerősíti azt, hogy a kijelentések megfogalmazási módja informatív azzal kapcsolatban, hogy az elkövető azonosul-e az üzenet tartalmával vagy sem. A jelen vizsgálat szerint ennek legfőbb mutatója az egyes szám első személyű névmás használata. Amennyiben az elkövető nem azonosul az általa tett kijelentés tartalmával, akkor annak megnyilatkozásaiban fellelhetők olyan bizonytalanságra és zavarra utaló jegyek, amelyek kontrasztban állnak az általa megfogalmazott állítás határozott(nak tűnő) jellegével – feltehetően amiatt, hogy a megtévesztés kognitív kapacitást foglal le (Newman et. al., 2003). A jelen tanulmány szerint ezt a bizonytalanságot a töltelékszavak fokozott használata, a válaszok előli kitérés, és az egyes szám első személyű névmás visszafogottabb használata jellemzi. Tehát, amikor a személy magabiztosan állít valamit, de beszédmódjában mégis bizonytalanság érezhető, az releváns információ lehet motivációinak megítélésében. Önmagában az is informatív lehet, hogy van-e ellentmondásosság az üzenet tartalma és annak megfogalmazási módja között.

Természetesen az említett verbális attribútumokat óvatosan kell kezelni, mivel a nyelvi elemzések során bizonyos jellemzőknek kizárólag a valószínűsége ítélni meg, és nincsenek olyan verbális elemek, amelyek egyértelműen és kizárólagosan köthetők lennének a megtévesztéshez (Pennebaker, 2013). Ahogy a nonverbális kommunikáció elemzésekor sem azonosítható egyértelműen az, hogy valaki hazudik, a verbális jellemzők sem utalhatnak „önmaguknál többre”. Tehát a kijelentések verbális tartalmának analízisekor is fontos szem előtt tartani az értelmezéssel kapcsolatos korlátokat – különös tekintettel a leírt szövegekre; mivel azok kizárólag a személy bizonyos beszédtemákra vonatkozó viszonyulásaira mutathatnak rá (például pszichológiai közelség-távolság, hezitálás, érzelmek kiszivárgása).

A KUTATÁS JELENTŐSÉGE ÉS KORLÁTAI

A jelen kutatás korlátait tekintve kijelenthető, hogy elsősorban a minta terjedelme miatt nem vonhatók le abból általános következtetések. Másodsor, meg kell jegyezni, hogy a jelen kutatáshoz kiválasztott dialógusszakaszok a teljes tárgyalási folyamatnak csak egy részét ölelik fel. Továbbá, az elemzések egy személy kijelentéseit vizsgálják, így lehetséges, hogy azok bizonyos mértékig az egyénre jellemző verbális attribútumokat jelentik. Limitációként azt is érdemes megjegyezni, hogy a krízistárgyalási leirat kizárólag a verbális tartalmat – a párbeszéd szövegét – rögzíti, így a nem verbális tényezők, prozódiai szempontok (mint például a hangszín, hangerő és beszéd ritmusa) nem vizsgálhatók az alapján.

Továbbá, a dolgozat nem tér ki az elkövető pszichopatológiai jellemzőire és ezek lehetséges összefüggéseire Koresh verbális profiljával. Ezenfelül, mivel a leiratozott dialógus egy magas kockázatú helyzetben zajlott párbeszéd, és az elkövető és tárgyaló beszélgetése közben számos esemény zajlott – mint például az illetékes rendvédelmi szerv taktikai egységének megfélemlítés céljából tett lépései, úgy mint tankokkal behajtás az épületkomplexum közelébe, stb. –, lehetséges, hogy azok úgy voltak hatással Koreshre, hogy azt ő nem jelezte a tárgyalónak (vagy annak maga sem volt tudatában, mégis azok hatást gyakoroltak a megnyilatkozásaira) (FBI, n.d.-a).

További fontos szempont, hogy a dolgozat forrásszövege angol nyelvű – amely nem a kutató anyanyelve – így az indukálhatja bizonyos elemek nem megfelelő értékelését az eltérő szociokulturális háttér miatt. Illetve, az angol nyelvben érvényes megfigyelések a magyar nyelvre vonatkoztatva elsősorban a szemantikai és fogalmi kategóriák esetében lehetnek hatályosak – szemléltető példa lehet az udvariasság, amely az angol és a magyar nyelv esetében is kifejezhető, azonban az eltérő nyelvi és kulturális háttér miatt más módon nyilvánul meg (Á. Kuna, személyes kommunikáció, 2022. november 2.). Így a jelen dolgozat eredményeit is ennek megfelelően szükséges szemlélni.

Összességében, a jelen tanulmány jelentőségét az adja, hogy a wacói ostrom krízistárgyalásának szövegére vonatkozóan, David Koresh megnyilatkozásainak vizsgálatára – a nyilvánosan hozzáférhető kutatások alapján – még nem végeztek kvantitatív vagy kvalitatív tartalomelemzést. Ezenfelül, Koresh ígéreteinek elemzése (a megtévesztés nyelvi jellemzőire vonatkozóan) új módon kapcsolható a korábbi kísérleti helyzetekben megállapított, megtévesztéshez köthető verbális jegyekhez. Így a laboratóriumi helyzetek során levont konklúziók magas rizikójú, élőbeszédben zajlott szituációban váltak vizsgálhatóvá; visszaigazolvá azokat az elkövető krízistárgyalás során tanúsított verbális jellemzőire vonatkozóan.

IRODALOMJEGYZÉK

- Agne, R. R. (2017). "You're Not Listening": Negotiating and Problematizing Ideal Interaction Through Metatalk About Listening in the Waco Standoff. *Western Journal of Communication*, 82(3), 356-375. <https://doi.org/10.1080/10570314.2017.1355979>
- Boyd, R. L., Ashokkumar, A., Seraj, S., & Pennebaker, J. W. (2022). *The Development and Psychometric Properties of LIWC-22*. Austin, TX: University of Texas at Austin. doi: 10.13140/RG.2.2.23890.43205
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp0630a
- Burgoon, J., Mayew, W. J., Giboney, J. S., Elkins, A. C., Moffitt, K., Dorn, B., Byrd, M., & Spitzley, L. (2015). Which Spoken Language Markers Identify Deception in High-Stakes Settings? Evidence From Earnings Conference Calls. *Journal of Language and Social Psychology*, 35(2), 123-157. <https://doi.org/10.1177/0261927X15586792>
- Dafinoiu, I., & Lungu, O. (2003). *Research methods in the social sciences/Metode de cercetare în științele sociale*. Peter Lang, Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main.
- Edwards, J. C. (2001). Self-Fulfilling Prophecy and Escalating Commitment: Fuel for the Waco Fire. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 37(3), 343-360. <https://doi.org/10.1177/0021886301373006>
- Ehmann, B. (2002). *A szöveg mélyén*. Új Mandátum Könyvkiadó.
- Federal Bureau of Investigation. (n.d.-a). *Waco FBI Transcripts Box 25 I - Folder 2 - Part 01 of 02*. FBI Records: The Vault. <https://vault.fbi.gov/waco-branch-davidian-compound>
- Federal Bureau of Investigation. (n.d.-b). *Waco FBI Transcripts Tapes 004-006, 007-009, 010-012, 013-016, 017-022*. FBI Records: The Vault. <https://vault.fbi.gov/waco-branch-davidian-compound>
- Frank M.G., & Ekman P. (1997). The ability to detect deceit generalizes across different types of high- stake lies. *Journal of personality and social psychology*, 72(6), 1429-1439. doi: 10.1037//0022-3514.72.6.1429
- Friese, S. (2019). *ATLAS.ti.8 Mac-User manual updated for program version 8.4*. ATLAS.ti, Berlin.
- Hancock, J. T., Curry, L. E., Goorha, S., & Woodworth, M. (2008). On lying and being lied to: A linguistic analysis of deception in computer-mediated communication. *Discourse Processes*, 45(1), 1-23. <https://doi.org/10.1080/01638530701739181>
- Markowitz, D.M., & Hancock, J.T. (2019). Deception and Language: The Contextual Organization of Language and Deception (COLD) Framework. In T. Docan-Morgan (Ed.), *The Palgrave Handbook of Deceptive Communication*, (pp. 193-212). Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-96334-1_10

- Markowitz, D.M., & Hancock, J.T. (2022). Lies and Language: A Context-Contingent Approach to Verbal Cues of Deceit. In M. Dehghani & R. L. Boyd (Eds.), *Handbook of language analysis in psychology* (pp. 274-284). Guilford Press. <https://doi.org/10.31234/osf.io/sbc6a>
- Newman, M. L., Pennebaker, J. W., Berry, D. S., & Richards, J. M. (2003). Lying Words: Predicting Deception from Linguistic Styles. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(5), 665–675. <https://doi.org/10.1177/0146167203029005010>
- Pennebaker, J. W. (2013). *The Secret Life of Pronouns: What our Words Say about us*. Bloomsbury Publishing.
- Pennebaker, J. W., Boyd, R. L., Booth, R. J., Ashokkumar, A., & Francis, M. E. (2022). *Linguistic Inquiry and Word Count: LIWC-22. Pennebaker Conglomerates*. <https://www.liwc.app>
- Szokolszky, Á. (2020). A pszichológiai kutatás módszertana. Osiris Kiadó, Budapest.
- Tausczik, Y. R., & Pennebaker, J. W. (2009). The Psychological Meaning of Words: LIWC and Computerized Text Analysis Methods. *Journal of Language and Social Psychology*, 29(1), 24-54. <https://doi.org/10.1177/0261927X093516>
- Taylor, P. J., McKenzie, G., & Marshall, B. (2022). Motivation for deception. In M. Dehghani, & R. L. Boyd (Eds.), *Handbook of language analysis in psychology* (pp. 261-273). The Guilford Press. Absztrakt.
- Terry, G., Hayfield, N., Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. In C. Willig, & W. Stainton Rogers (Eds.), *The SAGE Handbook of Qualitative Research in Psychology* (pp. 17-37). SAGE Publications.
- Van Swol, L. M., Braun, M. T., & Malhotra, D. (2012). Evidence for the Pinocchio Effect: Linguistic Differences Between Lies, Deception by Omissions, and Truths. *Discourse Processes*, 49(2), 79–106. <https://doi.org/10.1080/0163853X.2011.633331>
- Vrij, A., Granhag, P. A., & Porter, S. (2010). Pitfalls and opportunities in nonverbal and verbal lie detection. *Psychological Science in the Public Interest*, 11(3), 89–121. <https://doi.org/10.1177/1529100610390861>
- White, M. D., & Marsh, E.E. (2006). Content Analysis: A Flexible Methodology. *Library Trends*, 55(1), 22-45. <https://doi.org/10.1353/lib.2006.0053>